

**Татар гомуми белем бирү оешмаларында укучы балалар өчен
татар теленнән республика олимпиадасының
муниципаль туры биремнәре
2023-2024 нче уку елы
11 нчы сыйныф**

ВАРИАНТ 2

**Үткәрү вакыты – 180 минут
Максималь балл – 61**

I. Тест биремнәрен эшләгез.

1. Авазның төп үзенчәлекләре буенча сүзне билгеләгез. (2 балл)

Тел алды тартыгы, йомык, саңгырау; түбән күтәрелешле, алгы рәт сузыгы, иренләшмәгән; ирен-ирен тартыгы, сонор.

- а) сан;
- ә) фән;
- б) тәм;
- в) шәл.

2. Күчерелмә мәгънәдә килгән сүзе булган жөмләне билгеләгез. (2 балл)

- 1) Дусларны автобуска кадәр озата бардык.
- 2) Без гөлләргә су сибеп йөрибез.
- 3) Апам, бернигә дә карамыйча, хат язуын дәвам итте.
- 4) Бу китап 388 биттән тора икән.

3. Этнонимика терминына дөрөс бирелгән аңлатманы билгеләгез. (2 балл)

- 1) тел белеменң кеше исемнәрен өйрәнә торган бүлеге;
- 2) тел белеменң төрле кушаматларны өйрәнә торган бүлеге;
- 3) тел белеменң төрле кабилә, халык исемнәрен өйрәнә торган бүлеге;
- 4) тел белеменң төрле торак пунктларның исемнәрен өйрәнә торган бүлеге.

4. Бирелгән мәгънәгә туры килә торган сүзне билгеләгез. (2 балл)

Озынча тукума кисәгеннән гыйбарәт билбау

- 1) альяпкыч
- 2) пута
- 3) күкрәкчә
- 4) каеш

5. Жөмлөдөгө сыйфат фигыльне билгеләгез. (2 балл)

Бу жәһәттән ул төзекләндерүдән соң Казаныбызның 39 нчы мәктәбенә тапшырылачак Л.Толстой музейне мисалга китерде. ("Мәдәни жомга")

- 1) жәһәттән
- 2) төзекләндерүдән
- 3) тапшырылачак
- 4) китерде

6. Мәкальнең давамын дөрөс билгеләгез. (2 балл)

Ук берне үтерсә,

- 1) туп икене үтерер.
- 2) ул исән калмас.
- 3) тел менне үтерер.
- 4) исе дөньяга сыймас.

7. Жөмлөдә <...> тамгасы урынына тыныш билгесенең куелышы дөрөс күрсәтелгән очракны билгеләгез. (2 балл)

Хәзер син әнә тегендә < ... > дөньяның икенче бер читендә кирәк.

- 1) нокталы өтер куела
- 2) сызык куела
- 3) биредә өтер билгесе куела
- 4) биредә бернинди дә тыныш билгесе куелмый.

8. Жөмлөдә ничә компонент булуы, аларның үзара ничек бәйләнүе һәм жөмләнең төре билгеләнгән җавапны күрсәтегез. (2 балл)

Су буйларын яңгыратып,

Сызгырдым – борылмадың (Ә. Атнабаев)

- 1) ике, санау интонациясе ярдәмендә бәйләнгәннәр, бу – теркәгечсез тезмә кушма жөмлә;
- 2) бер, бу – гади жөмлә;
- 3) ике, аныклау интонациясе ярдәмендә бәйләнгәннәр, бу – иярченле кушма жөмлә;
- 4) ике, каршы кую интонациясе ярдәмендә бәйләнгәннәр, бу – теркәгечсез тезмә кушма жөмлә.

9. Жөмлөдөгә кушма сүзне күчереп языгыз. (2 балл)

Беркөнне тәрәзәдән караса, үз күзләренә үзе ышанмады: ямь-яшел яфраклы Бакча чәчкәсе, көлә-көлә, җилдә тирбәлә. (Н.Каштан)

Җавап: _____

10. Жөмлөдә куелырга тиешле тыныш билгесен языгыз. (2 балл)

Көн саен шулай Зөһрә мәктәптән йөгереп кайта да стенада эленеп торган календарь каршына килә. (Г.Гыйльманов)

Жавап: _____

II. Теоретик бирем.

Иярченле кушма жөмлө турында языгыз, мисаллар китереgez. (6 балл)

III. Уйлагыз һәм җавапларны языгыз.

1. Мәкаль һәм андагы хайван атамасын тәңгәлләштерегез, җавапны саннар белән языгыз. (5 балл)

А) Авыр йөкне... тартыр.	1) керпе
Ә) ... аягын күреп булмый.	2) тычкан
Б) Араларыннан кара ... үткән.	3) үгез
В) Койрыгына бассан, дә чыелдый.	4) мәче
Г) мөгезеннән эләктер.	5) ат

Жавап : _____

IV. Гамәли-иҗади бирем.

1. Жәя эчендәге сүзләрнең дәрәсән сайлап, астына сызыгыз. (5 балл)

Каз ул – (кулга/өйгә/гаиләгә) ияләштерелгән иң борынгы йорт кошларының берсе. Халык (эле́к-электән/борынгы заманнан/борынгы чордан) (чиксез / күп / гаять) итеп каз асрарга яраткан. Беренчедән, аның мамыгыннан мендәр, түшәк-ястыклар ясаганнар. Мендәрләрдән башка авыл йортын күз алдына китереп буламы соң? Икенчедән, каз итеннән бик (оста/унган/дәрәс) итеп әзерләгән каз бәләшенә, каз тәбикмәгенә, какланган казга җитәмә соң!

Каз – туйларның да төп (күрке/асылы/гайте). Чөнки кыз яки улның туен үткәргәндә пар каз (борынгыдан/эле́ккеге/бер вакыттан) инде туйның хөрмәтле күчтәнәче булган. Хәер, бүген дә туйларда каз чыгару йоласы яшәп килә әле. Бу (йола/гадәт/очрак) ул эш кенә түгел, матур итеп аралашу, күңел ачу, үзеңне күрсәтү чарасы да. *(Вакытлы матбугаттан)*

2. Шигырьне укыгыз һәм күп нокталар урынына тиешле хәрефләрне куегыз. (2 балл)

Ак кәгазьдән к...ләм эзе тиз жуела,
Караны да, тушьларны да жуеп була.
Ташка язган сүзләрне дә еллар ала.
Күңелләргә язылган сүз мә...ге кала.

Синең бурыч <....> күңеллэргә сүзләр язу,
Язар өчен алтын сүзләр эзләп табу.
Өзер юлдан үз көңә бару жиңел.
Тигез жирдә юл салу да а...ыр т...гел. (Э. Мөәминова)

3. Шигырьнең икенче куплетындагы <....> тамгасы урынына куелырга тиешле тыныш билгесен языгыз. **(2 балл)**

4. *Язар өчен алтын сүзләр эзләп табу* жөмләсеннән күчерелмә мәгънәле сүзне күчереп языгыз. **(2 балл)**

5. Беренче куплеттан сыйфат фигыльләрне күчереп языгыз, мәгънәле кисәкләргә аерыгыз, шартлы билгеләр белән күрсәтегез, морфологик анализ ясагыз. **(5 балл)**

6. Шигырьдән ирен гармониясенә буйсынган сүзләрне күчереп языгыз. **(2 балл)**

7. *Ташка язган сүзләрне дә еллар ала* жөмләсенә синтаксик анализ ясагыз. **(2 балл)**

8. “*Күңелгә язылган матур сүз*” темасына 9-10 жөмләдән торган инша языгыз. **(10 балл)**